

MEMÒRIA D'ACTIVITATS SIRECOVI 2022

SIRECOVI

OSPDH

Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans.

Universitat de Barcelona.

Juny 2023.

Autoria de l'informe: Joana Bertran, Daniel Simón Zamarripa, Sandra Varela, Cristina Garés, Rachele Stroppa, Jose Navarro, Vicent Almela, Alejandro Forero

Disseny i maquetació: Joana Bertran

Amb el suport de:

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	2
CONTINGUT DE L'INFORME	4
ESTADÍSTIQUES RELATIVES A LA GESTIÓ DE CASOS	5
ESTADÍSTIQUES GENERALS	6
ESTADÍSTIQUES RELATIVES A L'ÀREA DE PRESONS	8
ALTRES ACTIVITATS REALITZADES EN EL MARC DEL TREBALL DEL SIRECOVI	21
CAMPANYES D'INCIDÈNCIA I DIFUSIÓ	21
FORMACIÓ	23
CONCLUSIONS	24

INTRODUCCIÓ

L'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans (OSPDH) de la Universitat de Barcelona va néixer amb l'objectiu de lluitar per la promoció de drets i garanties bàsiques d'ençà de la seva creació, ara fa 22 anys. Des d'aleshores, ha centrat la seva tasca en la investigació de les estructures que produeixen greu dany social, focalitzant la mirada en el sistema penal i en les situacions de vulneracions de drets que s'hi poden produir, duent a terme el registre i denúncia de casos de violència institucional, així com dotant d'eines a les persones afectades. Sota aquest principi de garantia i protecció dels Drets Humans, l'any 2016 es va crear el **Sistema de Registre i Comunicació de la Violència Institucional (SIRECOVI)**, un sistema articulat que té com a finalitat el respecte dels Drets Humans de les persones privades de llibertat a Catalunya.

El Sistema es posa en marxa quan es rep una comunicació de presumptes maltractaments, tortures o vulneracions de drets de persones que es troben privades de llibertat als centres penitenciaris de Catalunya, per part d'algun/a agent d'autoritat o professional penitenciari. Una vegada rebuda la petició o denúncia, l'equip s'encarrega de posar-se en contacte amb la persona afectada, validar i triangular la informació, visitar-la presencialment si és necessari, i aconseguir el seu consentiment informat per tal de poder registrar el seu cas al sistema informàtic, comunicar-lo a institucions públiques i organitzacions socials, o bé derivar el cas a altres entitats de defensa dels drets humans, així com realitzar-ne un seguiment.

El SIRECOVI té com a **objectius**:

- Lluitar contra la xifra negra de la tortura, els maltractaments i les vulneracions de drets en ambients de privació de llibertat on l'opacitat i l'hermetisme tant caracteritzen aquests espais, promovent-ne una major transparència.
- Dur a terme una observació i un monitoratge constant i independent dels centres penitenciaris de Catalunya per actuar com a mecanisme preventiu.
- Oferir suport a les persones afectades per violència institucional i als seus familiars per tal de donar accés efectiu a un mecanisme de queixa i donar visibilitat a les situacions viscudes.
- Actuar com a mecanisme d'alerta primerenca i efectiva davant de casos de violència institucional, comunicant el cas a les administracions competents perquè s'investigui.

-
- Denunciar casos de violència institucional davant d'institucions de drets humans per tal que cessi la vulneració de drets que s'està produint i s'adoptin mecanismes de protecció.
 - Promoure la garantia dels drets humans i la millora de les condicions de vida de la privació de llibertat.
 - Donar a conèixer la realitat de la privació de llibertat a Catalunya i sensibilitzar la societat sobre la necessitat de respecte dels drets humans mitjançant accions d'informació i incidència.

El SIRECOVI s'estructura en dues àrees de treball: la de *Presons*, i la de *Comunicació*, si bé estan estretament connectades, ja que les campanyes d'incidència, comunicació i formació es nodreixen bàsicament de la feina duta a terme en el marc de l'observació constant de les presons de Catalunya. D'aquesta manera, si bé el projecte contempla la violència institucional de forma àmplia, és el **monitoratge en l'àmbit penitenciari** el que caracteritza la feina del SIRECOVI.

El passat any 2022 vam presentar el nostre informe general de resultats, oferint una panoràmica de les activitats realitzades entre el període 2019-2021. Ara, us presentem la Memòria d'activitats dutes a terme al llarg de l'any 2022, exposant les **xifres** sobre els casos registrats, i assenyalant les **principals problemàtiques** detectades per l'equip envers la situació de privació de llibertat a Catalunya. Com es desenvoluparà en les següents pàgines, gran part dels esforços del darrer any s'han centrat en l'estudi de les **contencions mecàniques**, alertant aquesta pràctica com a susceptible de generar greus vulneracions de drets humans, motiu pel qual en demanem la seva abolició.

CONTINGUT DE L'INFORME

El present informe, que pretén **oferir un resum** de la feina feta alhora que **acostar la realitat penal-penitenciària a la ciutadania**, consta d'un primer capítol on s'exposen les xifres relatives a la gestió de casos per part de l'equip SIRECOVI l'any 2022, subdividint l'apartat en dos blocs: el d'estadístiques generals i el d'estadístiques relatives a l'àrea de presons; d'un segon capítol on es presenten les activitats de formació i les campanyes d'incidència dutes a terme el darrer any, i finalment, d'unes conclusions finals per tancar l'informe, assenyalant les tendències i reflexions observades per l'equip.

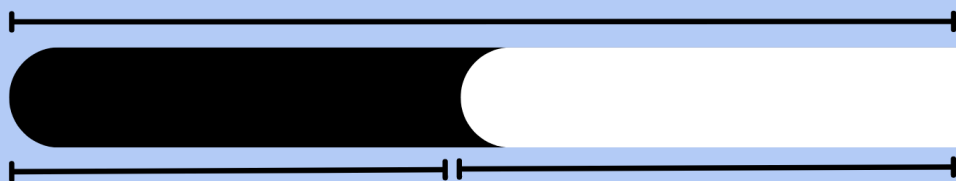
ESTADÍSTIQUES RELATIVES A LA GESTIÓ DE CASOS

Aquest apartat pretén presentar els resultats estadístics de la feina realitzada per l'equip SIRECOVI al llarg de l'any 2022 en relació a la gestió de casos.

Per interpretar correctament els resultats, és important entendre la terminologia que utilitzem per diferenciar els casos **atesos**, els **gestionats** i els **descartats**. Els casos **atesos** són tots aquells que arriben a través de peticions (ja sigui per via telefònica, correu electrònic, carta, formulari de denúncia a la pàgina web o derivació), presentades o bé per la mateixa persona que refereix haver viscut la situació de vulneració de drets o bé per coneguts/familiars seus, advocats/des o altres organitzacions socials. Per casos **gestionats** ens referim a aquells que es consideren possibles casos de violència institucional després d'haver-ne fet una primera validació, així com que se n'ha pogut obtenir el consentiment informat de la persona afectada; requisits indispensables per poder-ne obrir un cas al sistema informàtic, sistematitzar la informació, comunicar-lo a institucions públiques i/o organitzacions de drets humans, o dur a terme aquelles accions que es considerin necessàries. Per casos **descartats** ens referim a totes aquelles peticions que no compleixen els requisits per ser incloses al fitxer SIRECOVI com a **obertes**; o bé perquè es considera que no hi ha prou indicis per tractar-se d'una situació de violència institucional, bé perquè la persona afectada no consent que es registri el seu cas, o bé perquè els fets denunciats hagin tingut lloc fora de l'àmbit d'actuació del SIRECOVI, com per exemple, que hagin ocorregut fora de Catalunya. Val a dir que tot i que un cas s'hagi finalment descartat, prèviament se n'han pogut fer entrevistes o altra mena de gestions durant el procés de validació de la informació que sí que s'han comptabilitzat de cara a les estadístiques del present informe.

Casos atesos

Conjunt de casos que es posen en coneixement del SIRECOVI, és a dir, denúncies o peticions rebudes.

Casos gestionats

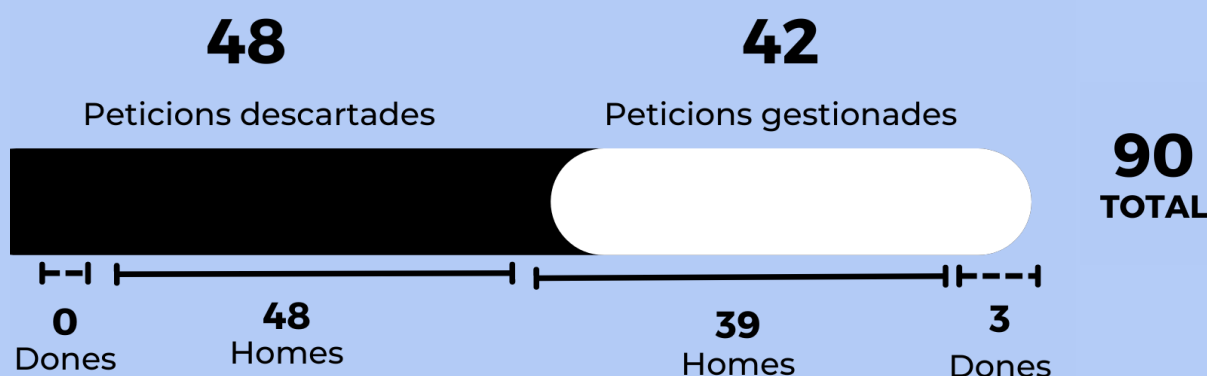
Casos en què: (1) una vegada analitzada i triangulada la informació, es consideren com a violència institucional; (2) s'emmarquen en l'àmbit de competència del SIRECOVI; i (3) se n'ha obtingut el consentiment informat de la persona.

Casos descartats

Casos que no reuneixen els requisits per ser validats com a violència institucional, no existeix el consentiment de registre de la presumpta víctima o s'escapen de les competències del SIRECOVI.

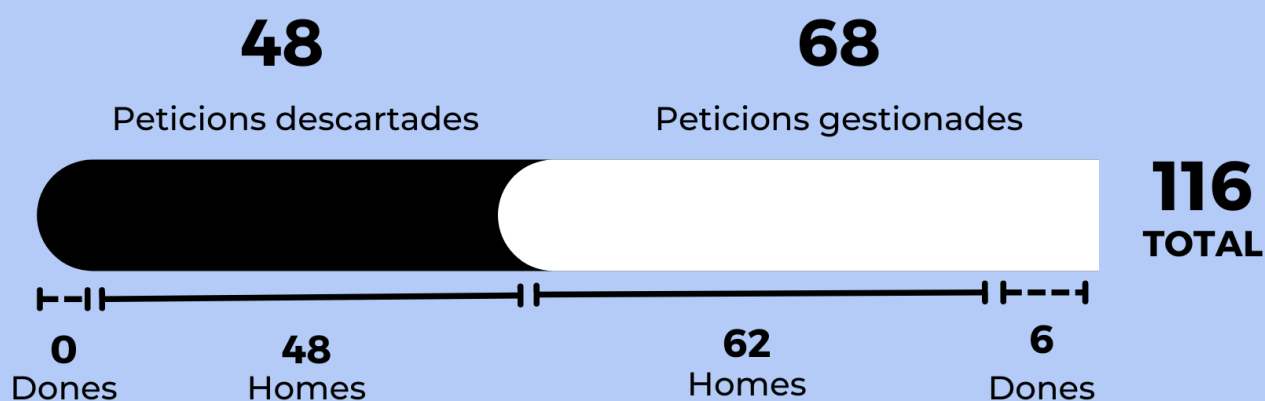
ESTADÍSTIQUES GENERALS

Gràfic 1: Casos nous atesos durant l'any 2022

L'any 2022 es van comunicar al SIRECOVI un total de **90 casos de presumpta violència institucional** en el sistema penal català, creant-se per cadascun d'ells un registre al fitxer informàtic. Aquesta xifra contempla únicament els casos nous oberts al llarg del passat any, sense que s'hi incloguin aquells casos oberts en anys anteriors dels quals se'n va seguir fent seguiment. Com pot veure's, en la gran majoria dels casos (un 96,67%) la persona atesa ha estat un home, mentre que van ser 3 (un 3,33%) les peticions rebudes de dones. Del total de peticions rebudes, 48 (un 53,33%) van ser descartades, considerant-se que no complien els requisits per ser considerades presumptes situacions de violència institucional, després d'haver validat i triangulat la informació, mentre que van ser 42 (un 46,67%) les situacions considerades com a possible violència institucional i registrades al fitxer SIRECOVI com a casos.

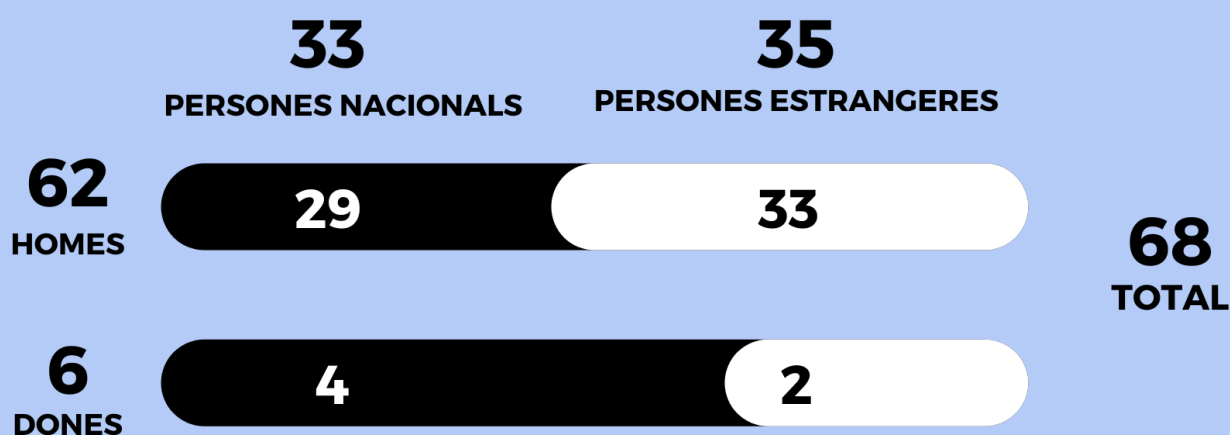
Gràfic 2: Casos atesos durant l'any 2022, incloent-hi tant les noves peticions com les que, obertes en anys anteriors, seguien obertes el 2022.

Com pot veure's, la **xifra de casos atesos el darrer any augmenta fins al total de 116** quan es comptabilitzen tant els casos oberts durant l'any 2022 (són el 77,59%) com aquells casos que, havent-se oberts anys anteriors, seguien gestionant-se el 2022 (que en són el 22,41%).

Gràfic 3: Casos gestionats l'any 2022 segons si la persona afectada és nacional o estrangera

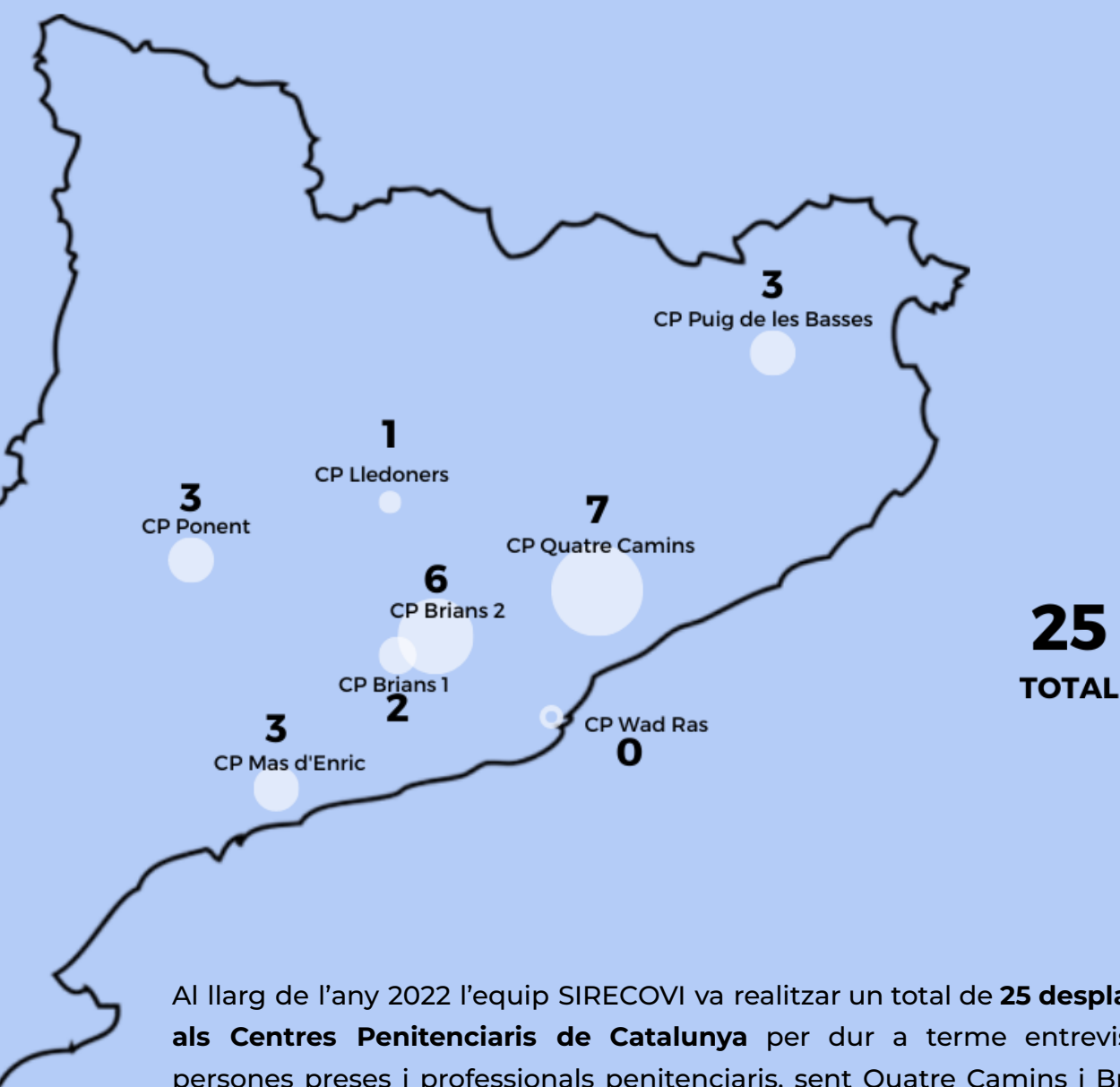
Aquesta estadística, que contempla els casos gestionats durant el 2022 sense incloure els descartats, mostra la condició de nacionals/estrangers de les persones afectades per presumptes situacions de violència institucional al sistema penitenciari català. Com es pot observar, en **35 dels casos** (un 51,47%) la persona víctima de possibles vulneracions de drets era **estranger/a**, mentre que en 33 casos (un 48,52%) eren persones nacionals. Cal apuntar que, si bé les dades oficials mostren que un 48% del total de població penitenciària de Catalunya són persones no nacionals¹, són alarmants les xifres de sobre-representació de persones estrangeres que denuncien vulneracions de drets, doncs a la condició de privació de llibertat s'hi afegeixen sovint la manca d'una xarxa de suport estable, la llunyania de la família, les barreres lingüístiques i les limitacions administratives, que poden ocasionar una major vulnerabilitat en les possibles víctimes.

¹ Dades de 2022 del Departament de Justícia, consultable [aquí](#).

ESTADÍSTIQUES RELATIVES A L'ÀREA DE PRESONS

Pel que fa als casos gestionats per l'equip SIRECOVI al llarg del 2022, la major part de l'activitat s'ha centrat en la presumpta violència institucional ocorreguda en el **marc del sistema penitenciari de Catalunya**. A continuació es disgreguen les estadístiques relatives a aquesta àrea.

Gràfic 4. Visites (desplaçaments) realitzades l'any 2022 per l'equip SIRECOVI segons el Centre Penitenciari

Al llarg de l'any 2022 l'equip SIRECOVI va realitzar un total de **25 desplaçaments als Centres Penitenciaris de Catalunya** per dur a terme entrevistes amb persones preses i professionals penitenciaris, sent Quatre Camins i Brians 2 els centres més visitats per l'equip. En sintonia amb els resultats observables més endavant al gràfic 10, relatiu als casos gestionats segons el Centre Penitenciari on va tenir lloc la presumpta vulneració de drets, és el CP Quatre Camins el què

acumula major nombre de casos i, per tant, també és la presó més visitada per l'equip, amb un total de 7 visites al llarg de l'any 2022. Cal tenir present que aquesta estadística té en compte el nombre de desplaçaments a aquests centres, de manera que cada dia que s'hi acudeix els membres de l'equip visiten i s'entrevisten amb diverses persones, com es veurà en gràfics posteriors.

Gràfic 5. Nombre de cartes enviades a persones preses per l'equip SIRECOVI l'any 2022

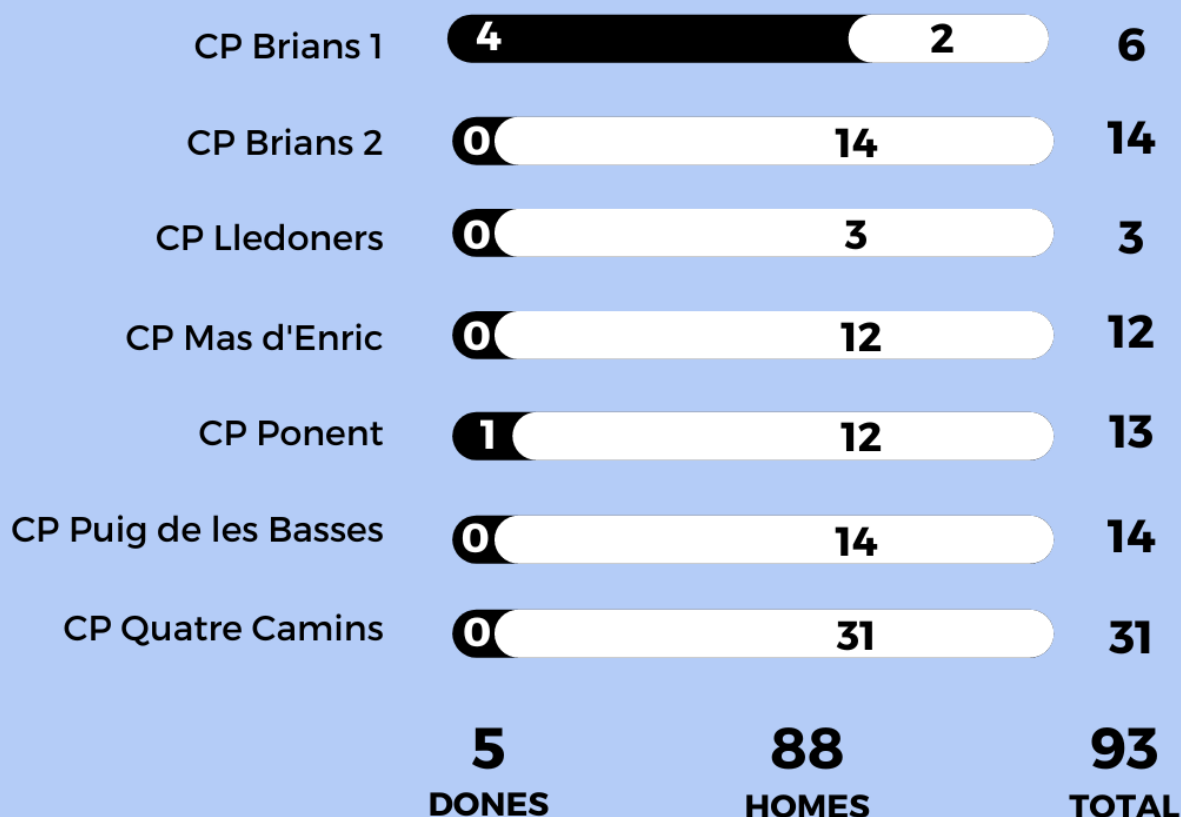
Una de les vies de comunicació emprades per contactar amb les persones privades de llibertat ateses pel SIRECOVI, a més de les entrevistes presencials, són les comunicacions a través del correu postal. Durant l'any 2022 es van enviar un total de **111 cartes**, generalment com a resposta a cartes rebudes, però també per iniciativa pròpia quan és necessari informar de novetats respecte a un cas.

Gràfic 6. Nombre de trucades rebudes per part de persones preses i familiars/coneguts seus al telèfon gestionat per l'equip SIRECOVI l'any 2022

El SIRECOVI disposa d'un telèfon de contacte al qual adreçar-se per fer arribar peticions, majoritàriament de persones preses, si bé també es reben trucades per part de familiars i coneguts de persones empresonades. Al llarg del 2022 es van rebre **151 trucades telefòniques**, tant de persones amb casos ja gestionats per l'equip com de noves peticions.

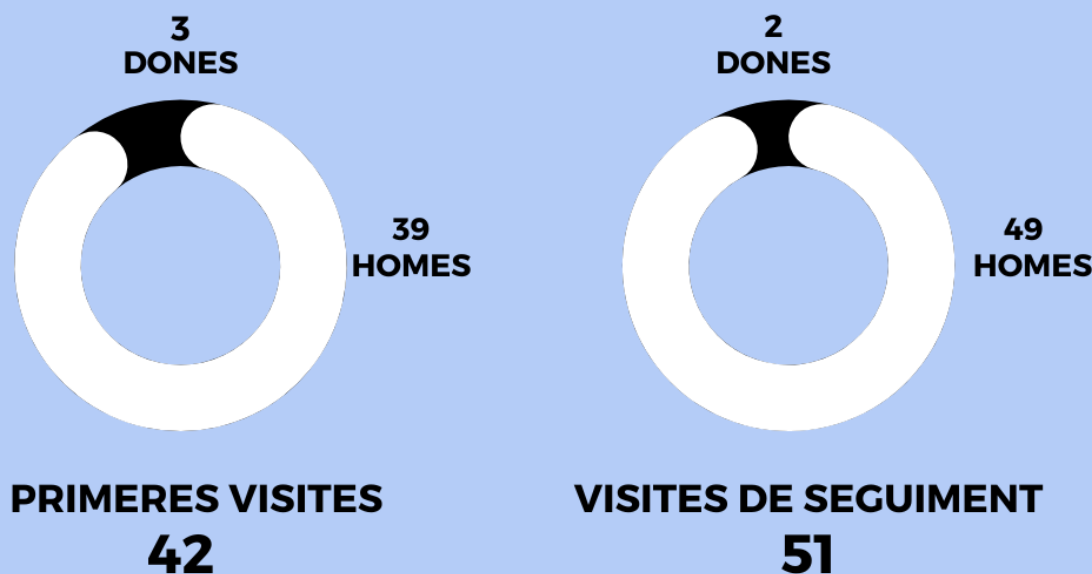
Gràfic 7. Entrevistes realitzades l'any 2022 a persones preses segons el Centre Penitenciari

Durant l'any 2022 es van realitzar un total de **93 entrevistes a persones privades de llibertat** als centres penitenciaris de Catalunya per part de l'equip SIRECOVI, de les quals la gran majoria (94,62%) han estat a homes i el restant 5,38% a dones.

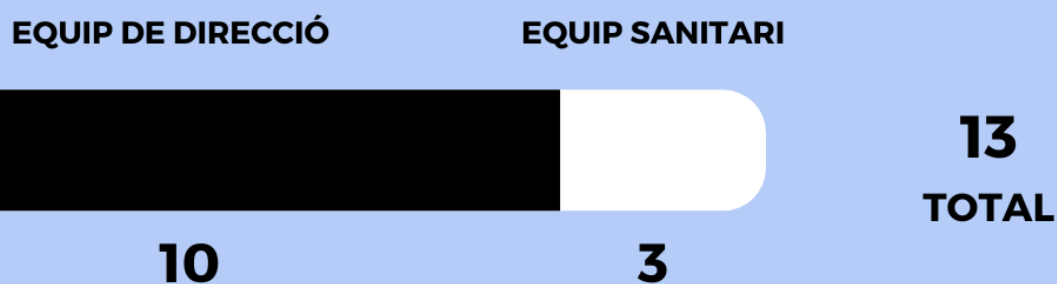
Tal com s'observa al gràfic anterior, i en correspondència amb el que ens mostra el gràfic 4, el centre penitenciari - amb diferència- on s'han portat a terme més entrevistes ha estat al **CP Quatre Camins, corresponent al 33,33% de les entrevistes totals**. A la resta de centres penitenciaris s'ha realitzat un nombre d'entrevistes semblants (corresponent d'entre el 15,05% al 12,9%), a excepció de les presons de Brians 1 i Lledoners, que han estat les menys visitades i s'han realitzat el 6,45% i 3,23% de les entrevistes, respectivament.

Gràfic 8. Entrevistes realitzades l'any 2022 a persones preses en funció de si era una primera entrevista o una de seguiment

L'equip SIRECOVI realitza dues tipologies d'entrevistes a persones preses: *primeres visites*, en tractar-se de casos o peticions noves, i *visites de seguiment*, que serveixen per explorar l'estat i evolució d'un cas ja gestionat. Comprovant les dades, es posa en relleu la importància cabdal que té per l'equip realitzar seguiment dels casos atesos, ja que durant el 2022 el **54,84% de les entrevistes van ser de seguiment**, i la resta (45,16%) primeres entrevistes.

Gràfic 9. Entrevistes amb professionals penitenciaris realitzades per l'equip SIRECOVI el 2022 en funció de si són membres de l'equip de direcció o sanitaris

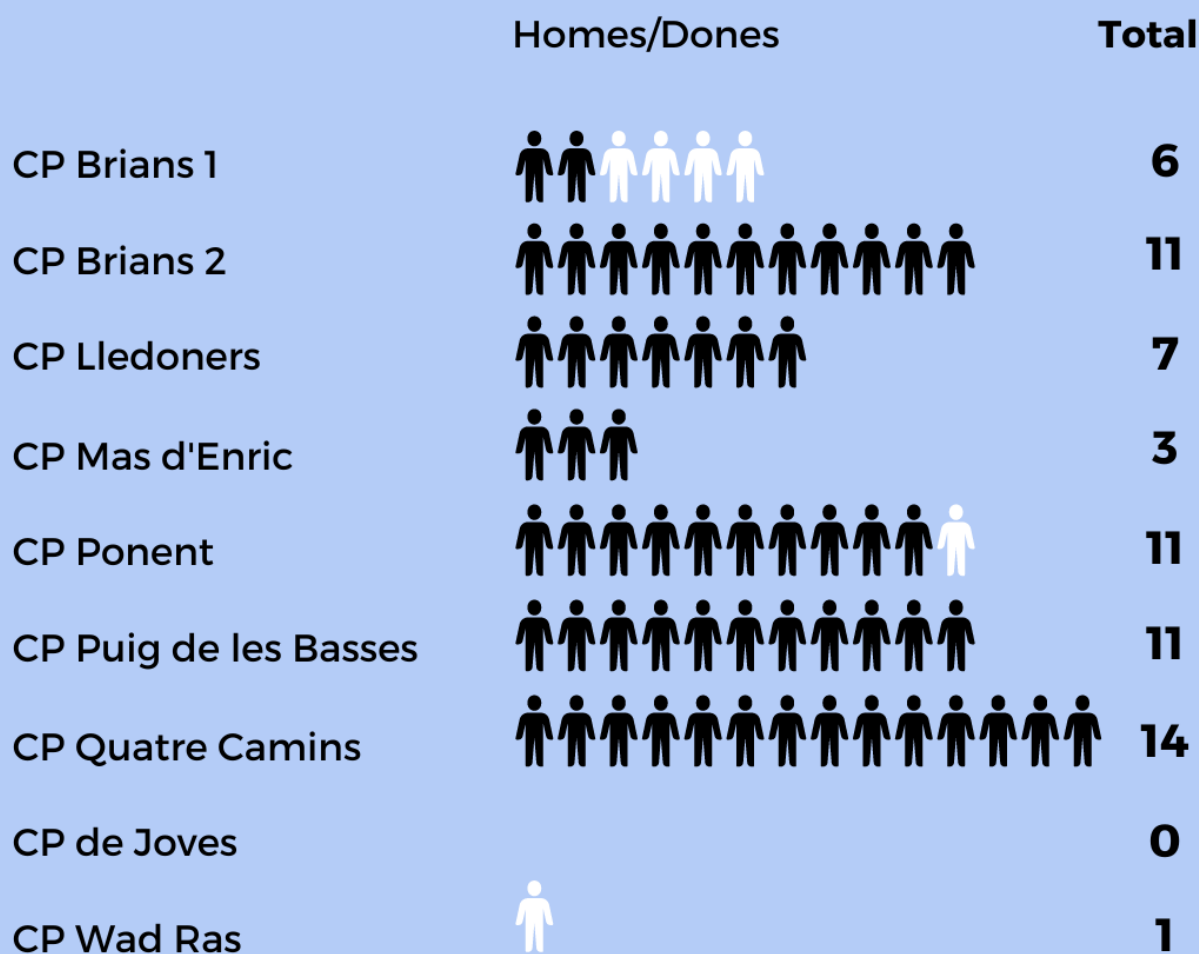
Des de l'equip SIRECOVI és habitual que, en acabar les entrevistes a les persones privades de llibertat i abans de finalitzar la visita al corresponent centre

penitenciari, **ens reunim amb professionals penitenciaris, tant amb personal sanitari com de l'àrea de Direcció.** De fet, si creuem les dades amb les que ens mostra el gràfic 4, obtenim que en una de cada dues visites que realitzem a un centre penitenciari ens reunim també amb algun/a professional penitenciari, sent, per tant, un fet força habitual. Aquestes entrevistes són útils per tractar problemàtiques específiques que afecten persones concretes, com ara incompatibilitats amb altres presos/es, retard en les visites o falta d'entesa amb els professionals, problemàtiques amb les comunicacions i tramitació d'ajuts, o bé per tractar problemàtiques estructurals, tant en l'àmbit d'algun mòdul específic com de tot el centre penitenciari. Durant el 2022 es van realitzar un total de **13 entrevistes d'aquesta mena**, de les quals la gran majoria (76,92%) van ser amb personal de l'equip de direcció dels centres penitenciaris visitats, i el 23,08% restant amb professionals de l'equip sanitari o responsables mèdics del centre.

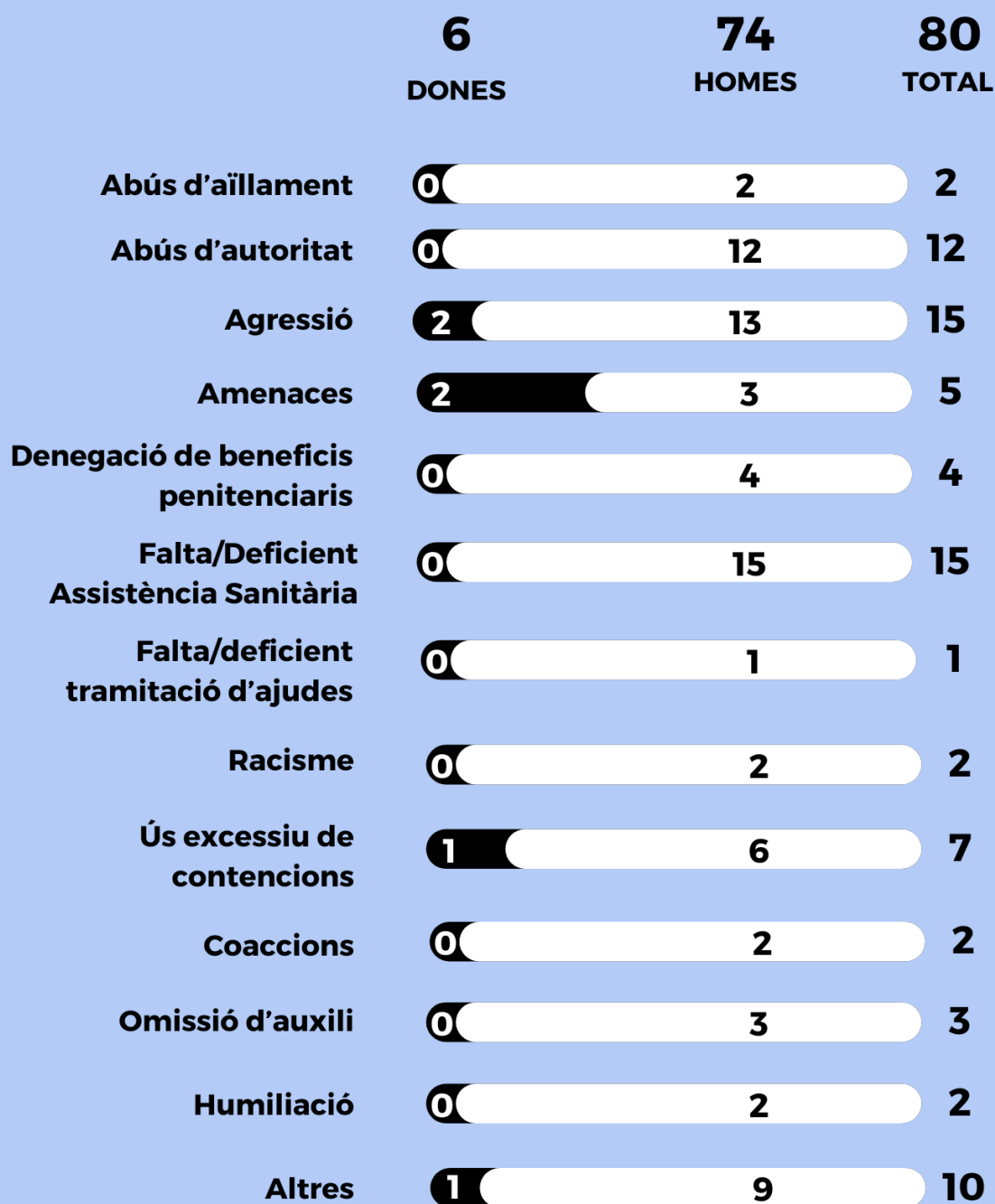
Pel que fa a reunions de coordinació amb responsables d'institucions públiques, com ha ocorregut en els darrers anys, habitualment els membres del SIRECOVI ens reunim anualment amb institucions i administracions públiques per tal de mantenir un diàleg fluid, exposar problemàtiques detectades per l'equip, reflexionar sobre l'estat del sistema penitenciari català i intercanviar experiències. Durant el passat 2022, des del SIRECOVI es van dur a terme **dues reunions de coordinació amb representants d'institucions públiques**, la primera amb el Síndic de Greuges i la segona amb la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima (SMPRAV).

Gràfic 10: Casos gestionats el 2022 segons el Centre Penitenciari en el qual va tenir lloc la presumpta vulneració de drets.

Com es pot observar al gràfic anterior, dels 64 casos gestionats l'any 2022 pel SIRECOVI, un **20,59% es van produir al CP de Quatre Camins**, mentre que en un segon terme (un 16,18% respectivament) hi ha, **en la mateixa proporció els centres de Brians 2, Ponent i Puig de les Basses**. Del CP de Lledoners en provenen 7 casos i del CP Mas d'Enric 3. Van ser 6 els casos gestionats de persones preses al CP Brians 1 (un 8,82%), mentre que tan sols una de les situacions denunciava violència institucional al CP de dones de Wad Ras. Cal precisar, per una major comprensió de les dades, que s'exposa aquí la presó on presumptament va tenir lloc la vulneració de drets de la persona empresonada, que no sempre correspon amb el centre penitenciari on se la visita o des d'on arriba la petició, després d'haver estat traslladat/da.

Gràfic 11: Situacions denunciades el 2022 segons el tipus de vulneració de drets que es refereix.

Pel que respecta a la disgregació de les xifres en funció del tipus de vulneració de drets que refereixen les persones presumptament afectades, les denúncies per situacions d'**agressió física** i les de dèficit o **manca d'assistència sanitària** han estat les més comunes, amb un 19% d'incidència en ambdós casos.

Seguidament, l'abús d'autoritat registra un 15% de les situacions, mentre que la categoria d'*altres* (que inclou categories no registrades al sistema o vulneracions de drets de tipus estructurals, com ara l'allunyament familiar) aplega 10 dels fets. L'ús excessiu de contencions i les amenaces també han estat relativament freqüents, amb 7 i 5 casos respectivament. Les situacions de vulneracions de drets al·legades per les dones preses més habituals han estat les amenaces i les agressions.

Per la interpretació de les dades exposades cal tenir en compte que en **un mateix cas es poden registrar diverses vulneracions de drets**, d'aquesta manera la xifra total de vulneracions no correspon amb la xifra total de casos gestionats pel SIRECOVI l'any 2022. Per altra banda, especificarem algunes de les categories de les vulneracions que es registren, per tal de facilitar la lectura de les dades i evitar confusions amb els termes emprats.

En primer lloc, la categoria **d'abús d'aïllament** inclou dos fets diferenciats. Per una banda, la superació del període establert per la legislació internacional en l'aplicació de l'aïllament penitenciari, sent aquest limitat en 14 dies per les Regles Mandela². Aquesta limitació formulada per les Nacions Unides contradiu la legislació interna en què es poden arribar a acumular fins a 42 dies d'aïllament en relació amb el compliment d'una sanció d'aïllament que contempla l'art 42.5 de la LOGP. Per altra banda, també s'inclouen aquí les situacions en les quals les persones privades de llibertat passen una temporada llarga en primer grau i l'administració penitenciària no adopta les mesures suficients o necessàries perquè l'intern pugui tornar al règim ordinari, així com el supòsit de l'art. 75 del RP, sobre limitacions regimentals, que actua com a aïllament encobert, i que en ocasions s'aplica de manera abusiva i per un llarg període de temps.

En segon lloc, la categoria de **falta o deficient atenció sanitària** agrupa una sèrie de situacions diverses relacionades amb la prestació de serveis sanitaris, com per exemple: la falta o l'innecessari retard en l'atenció mèdica davant de situacions d'urgència, la no realització d'exàmens mèdics especialitzats davant al·legacions de situacions de maltractaments per part de les persones preses, la presència de personal de vigilància durant la realització d'aquests exàmens, les limitacions en l'accés a la pròpia documentació sanitària per part de les persones preses, la manca de seguiment o la sobremedicació psicotròpica a persones que pateixen malalties psiquiàtriques, i la falta o retard en la realització de proves diagnòstiques.

² Regles 43 i 44 de les [Regles Mandela](#).

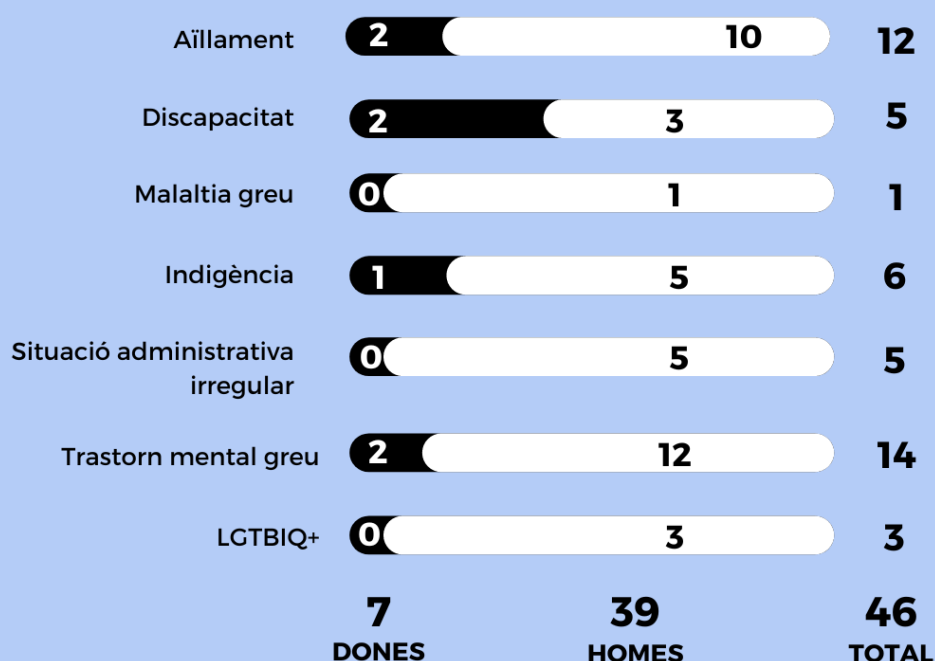

Pel que fa a la categoria de **falta/deficient tramitació d'ajudes** també s'hi inclouen diverses problemàtiques. En aquesta categoria ens trobem amb situacions en les quals l'intern/a es troba en estat d'indigència o màxima necessitat i l'administració penitenciària no realitza els tràmits necessaris per resoldre la situació (a través d'ajuts o prestacions públiques). Seran indicadors d'un estat d'indigència o màxima necessitat quan es vegi limitat l'accés a productes o serveis bàsics com els segells postals, el material de neteja o les trucades telefòniques. També s'inclouen les situacions en les quals es manifesta una limitació en l'accés a la documentació o certificats que es requereixen per tramitar accions per part dels professionals de les Juntes de Tractament (JdT). També aquí, es contempla la manca d'acció per part de la institució per resoldre aquesta limitació.

Seguidament, tenim la categoria d'**omissió de socors**, en la que s'engloben les situacions en les quals l'intern/a exposa una agressió o extorsió en presència dels funcionaris o amb el coneixement dels mateixos i no es duu a terme la deguda intervenció o prevenció.

En darrer lloc, la categoria d'**ús excessiu de contencions** fa referència als casos en què les mesures de contenció mecàniques s'apliquen sense una justificació legítima, sent aquestes les situacions en què l'intern/a es trobi en estat d'agitació o alteració. Habitualment, ens topem amb casos de persones preses que posen de manifest que se'ls han aplicat contencions mecàniques sense que hagués existit prèviament una situació d'alteració que requerís l'aplicació de tal impacte; o bé que la contenció mecànica s'ha allargat més temps del necessari, quedant el/la pres/a lligat durant llargues estones o hores, quan l'estat d'excitació ja havia cessat.

Gràfic 12: Casos oberts i gestionats el 2022 segons la condició particular de la persona afectada.

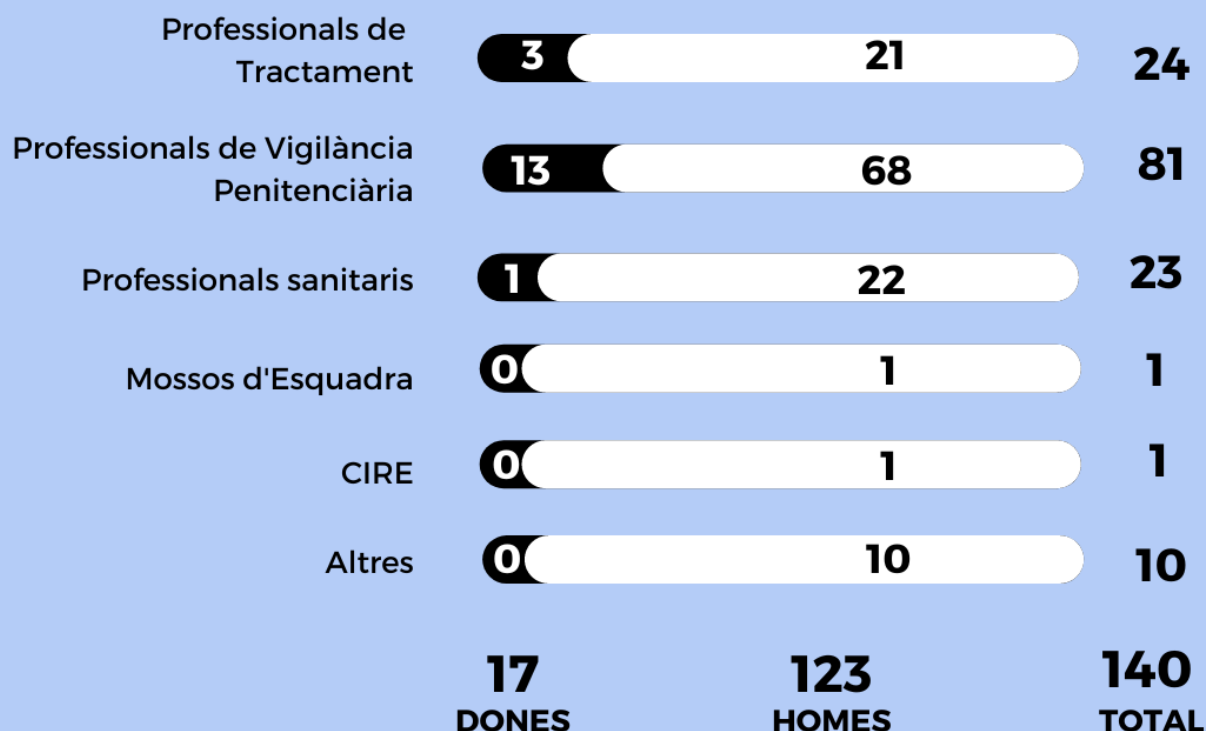

Hi ha una sèrie de característiques respecte a les persones afectades per casos de violència institucional atesos des del SIRECOVI que considerem que posen a la persona en una situació d'especial vulnerabilitat, sigui per la possibilitat de ser víctima de certs abusos o bé perquè augmenten la dificultat de denunciar els fets. Aquestes categories són les que anomenem **condicions particulars**, i les registrem al fitxer únicament quan la víctima presenta una o diverses d'aquestes característiques. Per tant, el nombre total de casos gestionats no es correspon amb el nombre total d'aquest gràfic.

La condició d'**aïllament** es registra quan els fets denunciats tenen lloc mentre el/la pres/a es troba en règim d'aïllament, sigui al DERT o al Departament de Sancionats, trobant-se classificada en primer grau o en mesura de l'art. 75 del Reglament Penitenciari. La condició **LGTBIQ+** es registra quan la persona presa manifesta formar part del col·lectiu, sovint havent estat víctima de situacions discriminatòries degut a la seva identitat o orientació sexual. Pel que fa a la **situació administrativa irregular** es registra quan la persona presa estrangera es troba a l'Estat espanyol sense la documentació de residència, mentre que la condició d'**indigència** fa referència a l'estat de vulnerabilitat econòmica amb què es troben algunes persones preses, sovint a causa de no tenir feina ni percebre cap ingrés estable, provocant greus dificultats/impossibilitats per fer front a despeses quotidianes que implica la privació de llibertat, com ara disposar de roba i calçat, costejar-se les trucades per comunicar amb familiars i comprar menjar als economats. La condició de **malaltia greu** comprèn els casos de persones que tenen un diagnòstic mèdic d'especial gravetat, sigui per malaltia física com de la salut mental. Són especialment alarmants aquells casos que registren la combinació de dues o més situacions particulars, sent la confluència entre **malaltia mental greu i l'aïllament una de les problemàtiques més detectades pel SIRECOVI ja des d'anys anteriors**.

Com es pot constatar a les xifres exposades - que tenen en compte els casos gestionats el 2022, però no el volum total de casos que, havent-se oberts en anys anteriors seguien oberts el 2022 -, la condició particular més freqüent registrada l'any 2022 ha estat la de **trastorn mental greu** (un 29,79%), seguida de l'**aïllament** (un 25,53% del total). En un segon terme d'incidència, hi trobem la condició d'indigència (6 casos) i, en igual mesura, la discapacitat i la situació administrativa irregular (5 casos registrats per ambdós). En total, es registren 46 condicions particulars en els casos oberts l'any 2022.

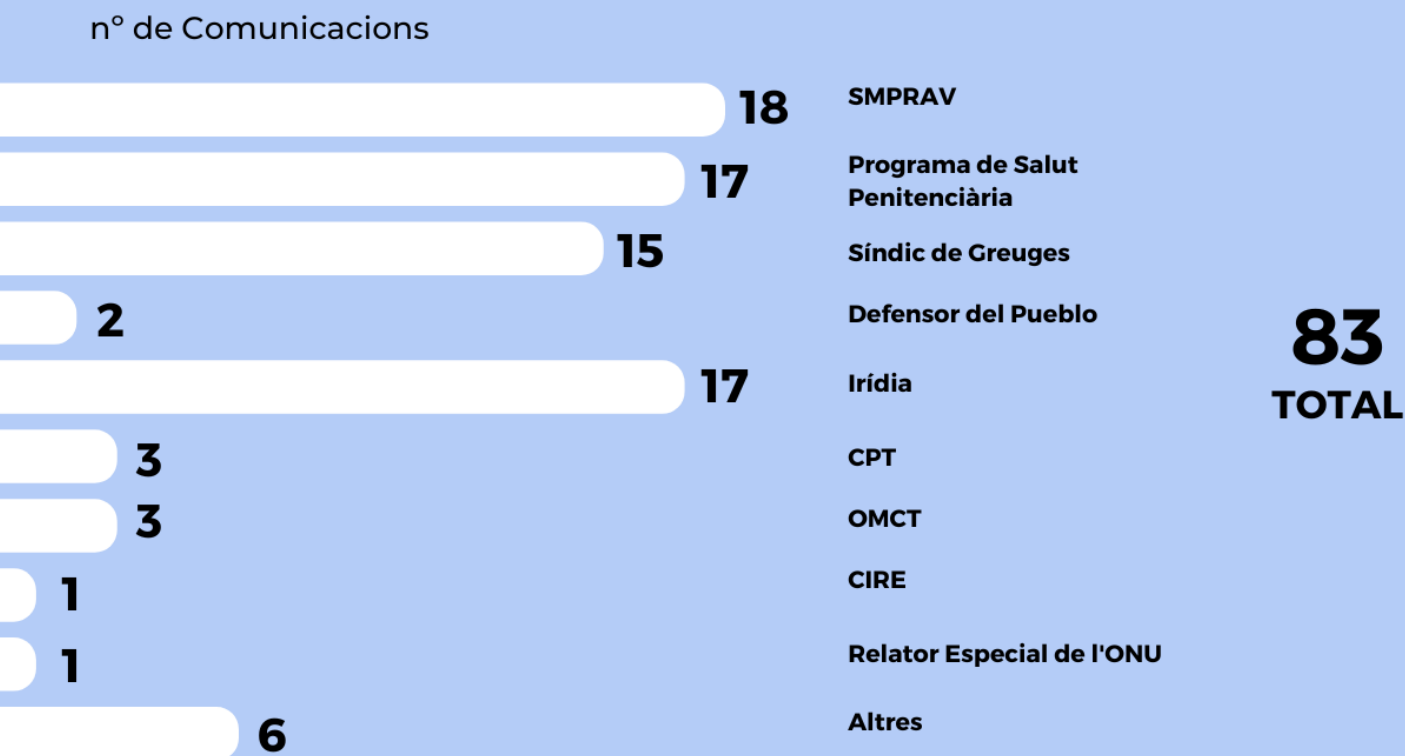
Gràfic 13: Situacions ateses el 2022 segons el col·lectiu professional al qual pertany el/la presumpte/a responsable.

Com pot comprovar-se, les dades desgregades en funció del col·lectiu professional al qual pertany la persona responsable o agressora del fet de violència institucional, evidencien que són els **professionals del cos de vigilància penitenciària** el col·lectiu responsable del major nombre de situacions denunciades que han arribat a l'equip SIRECOVI al llarg del 2022, amb una incidència del **57,86%** respecte al total. En un segon terme hi trobem els **professionals de tractament**, i de ben a prop, els **professionals sanitaris**, amb 24 i 23 fets respectivament. Cal tenir present que aquestes dades comptabilitzen el nombre de situacions, abusos o vulneracions de drets i no pas de casos o persones, és a dir, en un mateix cas poden existir diversos abusos per un mateix cos professional o per diversos cossos. En la categoria d'altres s'hi agrupen aquelles situacions en les quals no s'identifica un cos professional vulnerador de drets en tractar-se de causes de caire estructural, com per exemple les situacions de persones que pateixen impediments per aconseguir vinculació familiar.

Gràfic 14. Comunicacions relatives als casos gestionats realitzades el 2022 des del Sistema a les institucions o organitzacions de la Xarxa

L'any 2022 es van realitzar des del SIRECOVI un total de **83 comunicacions a diferents institucions públiques o organitzacions socials** en relació amb presumptes situacions de violència institucional dins del sistema penitenciari de Catalunya. L'objectiu principal d'aquestes comunicacions és notificar les situacions detectades per tal que s'investiguin i/o s'apliquin les mesures de protecció adequades per a cada persona afectada. És important assenyalar que no tots els casos gestionats des del SIRECOVI són posteriorment comunicats, ja que també es treballa des de l'acompanyament i assessorament perquè siguin les pròpies persones afectades o les seves famílies les que puguin fer-se càrrec de la seva situació, o bé a través de contactar amb els seus advocats/des o d'entrevistes amb els i les professionals dels centres penitenciaris. També s'ha de considerar que **un mateix cas pot ser comunicat a més d'una institució** o entitat, depenent de les vulneracions detectades i les competències de cada organisme. Així doncs, el nombre casos comunicats no correspon amb el nombre total de casos gestionats.

Observant el gràfic podem comprovar que el major nombre de comunicacions es van realitzar a la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima (**SMPRAV**), de la qual depenen els professionals de vigilància i de tractament penitenciari, a la que es van dirigir el **21,69% del total de les comunicacions efectuades**. En segon terme i de ben a prop, corresponent al 20,48%, es van realitzar 17 comunicacions al Programa de Salut Penitenciària, que depèn de l'Institut Català de Salut, i del qual en depenen totes les i els professionals sanitaris dels centres penitenciaris de Catalunya. La mateixa xifra de comunicacions (20,48%) es realitzaren a Iridia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. En quart lloc hi trobem al Síndic de Greuges, a qui es va enviar un 18,07% de les comunicacions.

ALTRES ACTIVITATS REALITZADES EN EL MARC DEL TREBALL DEL SIRECOVI

CAMPANYES D'INCIDÈNCIA I DIFUSIÓ

Les campanyes d'incidència social i difusió organitzades des de l'àrea de comunicació del SIRECOVI s'han centrat principalment a donar veu i visibilitzar les denúncies per vulneració de drets fonamentals efectuades per les persones preses recollides durant les visites de l'equip als centres penitenciaris catalans el 2022. A banda de la visibilització d'aquests casos de forma periòdica a les xarxes socials, un dels pilars fonamentals de la tasca de comunicació del SIRECOVI és el treball en xarxa amb altres organitzacions i entitats de drets humans. Així, durant el darrer any vam organitzar actes per iniciativa pròpia i vam participar en campanyes i jornades organitzades per altres entitats.

RODA DE PREMSA PER DENUNCIAR LA REGRESSIÓ DE DRETS QUE SUPOSA LA CIRCULAR 1/2022 SOBRE LES CONTENCIONS MECÀNIQUES

Durant l'any 2022 des de l'àrea de comunicació del SIRECOVI s'ha fet **especial incidència en contra del nou protocol en matèria de contencions mecàniques a les presons catalanes**. Aquesta nova normativa, que entrava en vigor a les presons de Catalunya el divendres 1 d'abril de 2022, mitjançant la **Circular 1/2022** aprovada pel Departament de Justícia de la Generalitat, substituïa l'anterior

normativa en matèria de contencions, la Circular 2/2021, orientada a aconseguir la contenció zero als centres penitenciaris catalans i fruit d'un procés de diàleg entre el departament de Justícia de l'anterior govern i diverses entitats de drets humans i organismes internacionals per la prevenció de la tortura. La regressió de drets fonamentals que suposava la implantació de la nova Circular va provocar que **una quinzena d'entitats de drets humans**, organismes internacionals per a la prevenció de la tortura, juristes i professionals de la salut mental convoquessin el dia 8 d'abril una roda

de premsa per sol·licitar la creació urgent d'un grup de treball al Parlament de Catalunya per erradicar aquest nou protocol del Departament de Justícia, i alhora ficar sobre la taula el problema que suposen les contencions mecàniques a les presons convocant a un grup d'experts en la matèria i persones que han experimentat aquestes pràctiques punitives en primera persona. Finalment, l'octubre de 2022, la **Comissió de Justícia del Parlament va decidir tombar la petició** de creació del grup de treball sobre aquesta matèria pels vots en contra de Junts per Catalunya, PSC, Ciutadans i Vox.

ACTE DE PRESENTACIÓ DE LA MEMÒRIA SIRECOVI 2019-2021

El 21 de juny de 2022 vam organitzar l'acte de presentació pública de la Memòria SIRECOVI 2019-2021 a l'Ateneu La Base. Aquest acte va servir per mostrar els resultats de la feina realitzada per l'equip al llarg d'aquest període, així com per abordar les principals problemàtiques detectades i debatre sobre els drets fonamentals de les persones preses. L'acte va comptar amb una **taula rodona** en la qual participaren membres de l'equip SIRECOVI, juntament amb la mirada d'altres professionals de l'àmbit penitenciari català, així com amb la participació de relats en **primera persona** sobre l'experiència penitenciària.

ACTE "CÁRCEL Y COVID19: AUDITORÍA A LA GESTIÓN DE LA CRISIS SANITARIA"

El dia 15 de gener vam participar en l'acte "Cárcel y Covid19: Auditoría a la gestión de la crisis sanitaria" organitzat per Salhaketa Nafarroa dins del marc de la dinàmica #SOSPresoakCovid19, que va tenir lloc a Pamplona. La taula rodona va comptar amb la participació d'un membre de l'equip SIRECOVI, així com amb un membre de la Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (APDHA) i de la mateixa Salhaketa Nafarroa per **discutir sobre la privació de llibertat en temps de pandèmia** i confinament.

INGURUA | MESA REDONDA

CÁRCEL Y COVID19

Auditoría a la gestión de la crisis sanitaria

Participarán:

Francisco Miguel Fernandez Caparrós

Coordinador del área de cárceles de la APDHA
(Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía).

Jose Navarro Pardo

Miembro del SIRECOVI (Sistema de Registro y
comunicación para la protección de Violencia Institucional)

June San Millán

Salhaketa Nafarroa

ACTE DE PRESENTACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ OBSERVA

El dia 1 de desembre de 2022 va tenir lloc a l'antiga presó Model de Barcelona l'acte de presentació de l'associació Observa, que naixia amb l'objectiu de crear una estructura amb finançament estable, en vistes d'**assegurar les tasques de monitoratge constant i independent de les presons catalanes**, el treball de recerca, investigació i anàlisi, les accions d'incidència social i política, i la promoció del respecte dels drets humans de les persones preses. L'esdeveniment, que va tenir un gran èxit de convocatòria, va aplegar a advocats/des penalistes, persones que havien estat privades de llibertat, activistes, membres de l'Associació de Famílies de Presos de Catalunya i membres de l'equip SIRECOVI.

FORMACIÓ

A més de les accions de difusió, campanyes d'incidència i participació en actes públics, alguns dels membres de l'equip SIRECOVI també col·laboren en accions de formació i ponències. Algunes de les investigadores de l'equip van participar com a docents en el **Màster en Dret Penitenciari i Qüestió Carcerària** al llarg del passat 2022, coincidint amb la segona edició d'aquest Màster, organitzat de forma conjunta per Tirant lo Blanch, la Universitat de Barcelona i l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans. També vam col·laborar com a formadores en el **Curs d'especialització lletrada en dret penitenciari**, organitzat pel Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats/es de Catalunya (CICAC), realitzant una formació en relació amb la violència institucional i en l'ús de l'eina SIRECOVI dirigit als 43 professionals que realitzaren aquest curs, obligatori per formar part del torn d'ofici penitenciari. Per últim, membres del SIRECOVI també van participar en la taula rodona **"Presó i Salut mental"**, del Congrés estatal de l'Associació Espanyola de Neuropsiquiatria (AEN), que va comptar amb 67 persones assistents.

CONCLUSIONS

La violència institucional és una problemàtica complexa que limita el correcte funcionament de les institucions públiques i afecta en essència a la garantia dels drets i llibertats fonamentals. Travessada per **fenòmens sistèmics** com el racisme, la pobresa i el masclisme, la violència institucional requereix un abordatge multinivell per treballar, no tan sols per la seva prevenció, sinó també per evitar la **impunitat** que sovint la caracteritza. Per tal que les administracions públiques posin en pràctica mesures eficients en aquest sentit, és de vital importància que la societat civil i les entitats socials observin i investiguin de forma constant el funcionament de les institucions. Aquesta funció **és encara més necessària quan ens referim al sistema penitenciari, on els murs i l'hermetisme no són només simbòlics**. Documentar i registrar casos de violència institucional, investigar sobre la realitat de les presons catalanes i comunicar les vulneracions de drets de persones preses són tasques incòmodes però indispensables. Sota aquest prisma va néixer el SIRECOVI ara fa set anys, i fins a la data de tancament del present informe ja hem rebut més de **890 queixes referents a situacions de possible violència institucional**.

La panoràmica aquí recollida de la feina feta per l'equip durant el passat 2022 ens permet identificar certs **elements, punts foscos i problemàtiques observables en el marc del sistema penitenciari català**, algunes de les quals fa anys que venim alertant: la sobre-representació de les persones estrangeres en el nombre de peticions de violència institucional; les denúncies per fets d'agressions, falta/deficient assistència sanitària, abús d'autoritat i ús excessiu de contencions entre les més habituals; i els col·lectius de professionals de vigilància penitenciària, de tractament i de sanitaris els més denunciats per fets de presumpta violència institucional que arriben en coneixement del SIRECOVI. Són també especialment preocupants les situacions d'aïllament penitenciari i de trastorn mental greu, condicions que es donen en força ocasions en presumptes víctimes de vulneracions de drets i que col·loquen a les persones en una vulnerabilitat més accentuada.

Existeixen, a més, altres problemàtiques més profundes del sistema penitenciari català que detectem a través de la nostra tasca que no es reflecteixen en les dades, però que també volem posar de manifest. Observem sovint, en persones preses que visitem, una **greu soledat**. La condemna de privació de llibertat actua com a font de destrucció o debilitació de les relacions socials; els vincles amb els i les familiars, amics/gues i coneguts/des queden greument afectats quan

existien amb anterioritat, i deixen a aquells/es que no tenien una xarxa relacional estable en major soledat, trobant-nos amb persones que no reben cap visita ni mantenen cap trucada telefònica amb ningú de l'exterior durant un llarg temps. Molt relacionada amb aquesta situació, també observem que gran part de les **conseqüències de la pena de presó recauen sobre els familiars** de persones preses - generalment dones - doncs són elles les qui es topen amb diferents problemàtiques i necessitats (d'ordre econòmic, social, laboral, jurídic i sanitari). És per això que el contacte amb familiars de persones preses és una tasca habitual de la feina del SIRECOVI. En darrer lloc, observem que els sentiments de tristesa, desànim i desesperació que experimenten moltes de les persones preses que entrevistem afecten greument la seva **salut mental**, quan no acaben provocant intents autolítics i de suïcidi. Aquesta situació és especialment greu, ja que els suïcidis el darrer 2022 augmentaren fins a un total de 14, la xifra més alta enregistrada mai a les estadístiques de la SMPRAV³. Som conscients que l'alta presència de persones amb patiments mentals a les presons és un fenomen que sobrepassa l'àmbit de l'execució penal, però ens preocupa sobremanera que, en moltes ocasions, els problemes derivats d'aquesta situació s'aborden des d'una perspectiva securitària per damunt dels criteris sanitaris.

Per últim, volem posar en valor la feina d'altres organitzacions socials com són Iridia, Familiars de Presos a Catalunya, l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC), l'Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans (ACDDH), l'Organització Mundial contra la Tortura (OMCT), Alerta Solidària, la Xarxa Familiars Detingudes, IACTA, Arrels Advocats i Justícia i Pau; la **feina en xarxa** que realitzem conjuntament sense la qual no seria possible seguir duent a terme el monitoratge del sistema penitenciari català. Un any més, seguirem observant les presons catalanes i vetllant per la garantia i el respecte dels drets humans de les persones privades de llibertat.

³ Dades de 2022 del Departament de Justícia, consultables [aquí](#)